

Dkt. Elaine Phillips, Fasihi ya Agano la Kale, Hotuba ya 9, Israeli huko Misri, Musa wa mapema

© 2024 Elaine Phillips na Ted Hildebrandt

Habari za asubuhi, amani ya Kristo iwe nawe. Asante. Unaweza kuona matangazo hapa juu kuhusu mtihani.

Kwa njia, siahidi kwamba kila wakati mtihani utarudi haraka hivi, lakini ilitokea kwamba Jumamosi ilikuwa wazi sana ili kupata alama. Acha nitoe maoni kadhaa, mapendekezo kadhaa, na kadhalika. Niliweka mkondo kidogo kwenye mtihani kwa sababu kadhaa.

Moja ni kwamba alama zilikuwa mbaya kidogo bila moja. Pili, kwa sababu tulilazimika kukandamiza mihadhara miwili pamoja, na niligundua kuwa hiyo ilimaanisha kuwa tulikuwa tunasisitiza mambo kadhaa, nilifikiri ni bora niwe mkarimu kidogo katika suala hilo pia. Kwa hivyo, kuna mkunjo kidogo.

Imebainika kimahesabu ili watu walio chini wapate zaidi kidogo kuliko watu walio juu na yote hayo. Unapona kwenye mtihani wako pamoja na kitu, hiyo ndiyo idadi ya pointi zilizoongezwa kwenye alama yako ghafi kwa asilimia ambayo sasa inawakilishwa katika kipimo hicho hapo juu. Kama unavyojua, ikiwa umesoma barua pepe yako na umekuwa ukiangalia kwenye Blackboard, nimeweka ufunguo kwenye Blackboard.

Kwa hivyo, mara tu utakapopata mitihani yako, na Carrie atairudisha kwenye visanduku vyako vya barua wakati fulani leo, mara tu utakapopata karatasi yako ya majibu ya mtihani, hakikisha unaangalia alama. Mimi ni mwanadamu. Ninafanya makosa.

Kama nimechoka, unajua, mimi ni kama sisi sote. Kwa hivyo, ukipata kosa, tafadhali njoo unione ili tuweze kurekebisha hilo kwa sababu sitaki udanganywe. Kwa wale ambao hawakufanya vizuri sana, huenda niliandika ujumbe mfupi kwenye mtihani wako uliosema, tafadhali njoo unione.

Na si hivyo ili niweze kukupiga kofi kichwani kisha nikutoe nje. Jambo kuu ni kwamba tunaweza kupanga mikakati pamoja kidogo na labda kutafuta njia ambazo labda mitihani minne ijayo itakufaa zaidi kuliko hii. Ikiwa hujatumia fursa ya vipindi vya mapitio, tafadhali fanya hivyo.

Utaona kuwa yatakusaidia, hasa ikiwa unahisi tu kama umejaa taarifa. Nenda kwenye mapitio. Yatakusaidia kupanga mambo kuhusu mtihani unaofuata.

Hifadhi mitihani yako. Mtihani wa mwisho ni wa jumla, na mimi hujibu maswali yote, maswali yote kihalisi kutoka kwa mitihani ya zamani. Namaanisha, ni zawadi, sivyo? Kitu pekee kipya kwenye mtihani wa mwisho ni kitengo kati ya mtihani wa nne na wa mwisho.

Mengine yote yameondolewa moja kwa moja kutoka kwa mitihani ya zamani. Kwa hivyo, endelea nayo. Itakuwa muhimu.

Na kisha, bila shaka, unaweza kuziua kwa wanafunzi mwaka ujao ili wasome kutoka. Sawa. Lakini usijali.

Ninaziweka kwenye Blackboard hata hivyo. Kwa njia, hiyo ndiyo kitu kingine. Kwa wale ambao hamfuati Blackboard, daima kuna mitihani ya sampuli kwenye Blackboard ili muweze kupata wazo zuri la aina ya maswali ambayo yataulizwa kama si maneno sahihi.

Kwa hivyo tafadhali tumia fursa hiyo pia. Hawapo kwa sababu tu wanataka kuchukua nafasi. Mitihani haina akili hata kidogo.

Kwa hivyo, tangazo moja zaidi, kwa kweli mawili zaidi. Matt wala Carrie hawatafanya mapitio wiki hii, hasa kwa sababu tutakuwa na hotuba moja tu leo. Matt's itaanza tena Jumatatu ijayo usiku.

Carrie's itarudi tena Jumanne ijayo usiku. Sasa, tunahitaji kuimba kidogo, na tunahitaji kuimba kitu kipya. Unaweza kukumbuka kwamba nilipoanzisha kitengo cha jiografia ya kihistoria, moja ya mambo niliyofanya, lazima nizime sauti yangu kwa hili, ilikuwa kusoma Zaburi 133 na kuelezea kutoka kwa mtazamo wa kijiografia.

Unakumbuka jambo hilo kuhusu mafuta kichwani mwa Haruni, ndevu za Haruni, na umande wa Mlima Hermoni, na mambo yote hayo? Naam, zaburi hii inafaa kabisa hapo. Hii ni moja ambayo ukienda kutembelea sinagogi, bila shaka utaisikia ikiimbwa kwa sababu ni zaburi nzuri tu ya kuimba katika sinagogi. Na Carrie atanisaidia tena.

Na inaenda kidogo hivi, na tutaichukua polepole kuanzia. Tena, tafsiri ya neno kwa neno chini ya Kiebrania yenye uchungu. Hinei ma tov uma naim , shevet achim gam yachad .

Na kisha hilo hupitia mara kadhaa. Tena, wakati wowote unapokuwa na nukta hiyo chini ya H, ndivyo unavyofanya. Na hivi ndivyo inavyoendelea.

Kwa njia, lai lai lai haimaanishi chochote kabisa. Ni kama kusema la la la . Sawa.

Hinei ma tov uma naim , shevet achim gam yachad .
 Hinei ma tov u'ma naim , shevet achim gam yachad .
 Hinei ma tov , hinei ma tov .

Lai lai lai , lai lai lai , lai lai lai lai .
 Hinei ma tov , hinei ma tov . Lai lai lai , lai lai lai , lai lai lai lai .

Sasa, je, hilo halionekani kama la kufurahisha? Matoazi, ngoma, sehemu nzima.
 Sawa. Haya tuendeleo.

Imba pamoja. Warble pamoja.
 Hinei ma tov u'ma naim , shevet achim gam yachad .
 Hinei ma tov uma naim , shevet achim gam yachad .
 Hinei ma tov , hinei ma tov . Lai lai lai , lai lai lai , lai lai lai lai .

Vizuri kwako. Unataka kujaribu haraka kidogo? Unataka kujaribu tena? Huna chaguo.
 Tutafanya tena.

Hinei ma tov uma naim sheveti achim gam yachad .
 Hinei ma tov u'ma naim sheveti achim gam yachad .
 Hinei Matov , hinei Matov , lai lai lai , lai lai lai , lai lai lai .
 Hinei Matov , hinei Matov , lai lai lai , lai lai lai , lai lai lai .

Sawa. Vizuri. Lo, sikutaka kufanya hivyo. Tuchukue muda wa kuomba pamoja
 tunapoanza.

Mungu mwenye neema, Baba yetu wa Mbinguni, tunapoanza wiki nyingine pamoja,
 ni kwa shukrani.

Ni kwa shukrani kwamba umetuleta hapa na kwamba kwa kweli tumekaa pamoja,
 tinasoma pamoja, tunaishi pamoja, tunafanya kazi pamoja, na iwe hivyo kwa umoja.
 Tunajua tunahitaji uwepo wa Roho wako Mtakatifu ili kufanya hivyo, na kwa hivyo
 tungeomba hilo leo. Tunaomba mahali ambapo kuna mipasuko na nyufa, hata katika
 jumuiya yetu ya chuo, kwamba ungeleta urejesho.

Pia tunaomba kwa ajili ya maeneo yenye uadui nje ya kuta zetu, kwamba kwa Roho
 wako uyashinde. Tunaomba kwa ajili ya amani ya Yerusalemu, hasa kama ulivyotulia
 moyo kufanya katika Zaburi. Bwana, iwe na amani, si amani ya uongo, bali amani ya
 kweli.

Na Baba, tunapoanza siku hii pamoja, tunaomba utusaidie tunapojifunza, unisaidie
 kufundisha kwa uwazi, na utusaidie sote kujifunza kwa njia ambayo itakuwa na
 manufaa na ya kukupendeza. Tunaomba mambo haya kwa jina la Kristo la shukrani,
 amina.

Naam, tunaendelea mbele, na tuna mengi ya kufanya leo, na sehemu yake inahusiana na mpangilio wa matukio, na mpangilio wa matukio unahusiana na tarehe, na tarehe zinahusiana na mambo ambayo tunapaswa kuyakariri.

Sasa , hakutakuwa na mengi, lakini kama umeangalia muhtasari wa hotuba ya leo, unajua kwamba ninakupa aina ya vipindi vizima na muhtasari wa historia ya Misri, historia ya nasaba, ili tuweze kuelewa ni wapi tutakapoingia, labda, Kutoka, kukaa kwa Israeli Misri na Kutoka. Na kama umeangalia maelezo kwa makini, unajua kwamba kuna maswali kuhusu hili kuhusu mahali ambapo watu wanaweka tarehe ya tukio hilo. Kwa hivyo, tutatumia muda fulani kuhusu hilo, na tutaangalia Misri kwa ujumla.

Nina picha za kukuonyesha Misri. Inavutia kwenda JUC au kwenda MESP na kusoma huko, lakini hiyo ni kama maandishi madogo hapa. Na kisha kuelekea mwisho wa saa, tutatumia muda kuangalia Kutoka 1 hadi 3 pia.

Kwa hivyo hayo ndiyo maelekezo tunayofuata. Maswali ya kuanza nayo? Dakika chache. Ilibidi ujifunze kwa ajili ya mtihani Ijumaa.

Tumejifunza masomo gani? Tumejifunza masomo gani kutokana na masimulizi haya ya wazee? Kwa maneno mengine, Ibrahimu, Isaka, Yakobo, na, bila shaka, Yusufu, ambaye ni mwana wa Yakobo mzee. Je, kuna masomo yoyote maalum? Sara. Ndiyo, hilo liko wazi hasa katika masimulizi ya Ibrahimu, sivyo? Lakini pia, katika Isaka, anajaribu kudanganya mambo na wanawe.

Hakika. Na Rebekah pia. Kwa hivyo, tunaona, kwa namna fulani kupunguza hilo, lakini hilo lilisemwa vyema, kwa neno moja, uhuru.

Ukuu wa Mungu. Bila shaka, swali lako la insha lilikuwa linahusu hilo tu. Je, kuna masomo mengine yoyote ambayo unafikiri ni muhimu sana tunapohama kutoka Mwanzo hadi Kutoka? Mariamu.

Ndiyo, watu hao ni kama sisi. Wao si watakatifu wadogo huko nyuma zaidi ya vile sisi tulivyo watakatifu. Sasa, ni kweli, sisi ni watakatifu katika Kristo, lakini jambo kuu ni kwamba walikuwa na mapungufu na udhaifu wao wenyewe.

Na tunamwona Mungu akifanya kazi katika maisha yao licha ya wao wenyewe wakati mwingine, kama vile anavyofanya kazi katika maisha yetu, wakati mwingine karibu bila kujali sisi wenyewe. Naam, tunaweza kuendelea na hilo, lakini tuna mambo ya kufanya. Acha niandike tu wakati huu.

Wakati mwingine maswali huibuka: vema, tunajuaje chochote kuhusu tarehe kwa upande wa mambo ya kale ya wakati huo, samahani, mambo ya kale, vipindi vya

wakati huo? Na kuna mambo kadhaa ya kukumbuka. Acha niandike, kwanza kabisa, kuhusu mfalme huyu wa Ashuru orodha ya maelezo. Kuna mengi ningeweza kusema hapo.

Haya ndiyo yote tunayohitaji kusema hivi sasa. Kuna orodha za wafalme, majina ya wafalme, wafalme wa Ashuru, na cha kufurahisha ni kwamba, sio orodha tu, lakini mara nyingi zinaonyesha matukio muhimu sana ambayo yametokea pamoja na wafalme hao, sivyo? Na moja wapo ambayo yanatusaidia sana katika suala la kuadilisha tarehe za mambo ni kwamba mnamo 763, kulikuwa na kupatwa kwa jua. Sasa, hilo ni tukio kubwa la angani, na hilo limetajwa pamoja na mmoja wa wafalme.

Na kwa sababu tunaweza kuiweka tarehe hiyo kianga, kwa sababu, bila shaka, wanaastronomia wanaweza kurudi nyuma na kuangalia mambo haya yote yanayotokea mara kwa mara katika karne na milenia, kwa sababu tunaweza kuiweka tarehe hiyo ya kupatwa kwa jua hadi 763, ambayo hutoa tarehe ya msingi kwa sisi kuanza kuanzisha mpangilio wa nyakati kutoka Ashuru hadi eneo letu mahususi, ambalo ni Israeli, bila shaka, kwa sababu tuna marejeleo ya wafalme wa Ashuru katika hati zetu. Na kwa hivyo, tuna kipimo kizuri, kama nilivyosema, ambacho hakitatui matatizo yote. Kuna masuala ya upatanishi na mwingiliano na kadhalika, lakini hata hivyo, hilo linasaidia.

Kwa hivyo hilo ndilo jambo la kwanza kukumbuka. Tunaweza kuwa na uelewa fulani kuhusu uchumba, ndiyo maana tunaweza hata kulizungumzia. Jambo la pili, mpangilio wa matukio wa Misri ni wa ajabu zaidi, ukitaka, na kuna mifumo kadhaa tofauti ya kubaini mpangilio wa matukio wa Misri.

Ninapoanza kutaja aina fulani ya tarehe za matukio kuhusiana na nasaba za Misri na utawala wa mafarao fulani na kadhalika, nitatumia mfumo wa mpangilio wa matukio, mfumo wa mpangilio wa matukio, ambao Historia ya Kale ya Cambridge inafuata. Huna haja ya kuandika hilo, lakini tambua tu kwamba huo ni mfumo mmoja. Huo ndio ninaoufuata.

Sio kila mtu anayeifuata. Kwa hivyo, huenda ukaona, ukienda mahali pengine na kuangalia maandishi mengine maalum kuhusu historia ya Misri, unaweza kuona tofauti au mabadiliko fulani katika tarehe za watawala wa nasaba ya Misri wa miaka 15 hadi 20 hivi. Kwa hivyo, kumbuka hilo.

Sasa, hapa kuna swali kwako. Linaibuka kila wakati tunapoenda Misri na kuanza kutazama vitu, na unajua, kuna aina zote za maandishi nchini Misri.

Kwa nini hatuoni ushahidi wowote wa uwepo wa Israeli Misri? Kwa nini hakuna kitu pale ikiwa walikaa miaka 430 huko, kulingana na kile Kutoka sura ya 12 inatuambia? Kwa nini hakuna ushahidi? Kwa nini hakuna kutajwa kwa kuondoka kwa Misri katika

jambo hili la kulisimua linaloitwa Kutoka, Chelsea? Sawa, kwa hivyo ni wazi kwa sababu ni aibu, aibu kubwa, hawataandika kuihusu. Hilo lina mantiki kubwa. Vizuri.

Na tutarudi kwenye hilo. Hiyo ni moja ya sababu zetu kuu. Kuna kingine chochote? Becca.

Nzuri. Misri haikuiona Israeli kama taifa moja kwa moja, kwa kweli, hadi mwaka 1220, wakati farao katika nasaba ya 19 alipoitaja Israeli, na kufikia wakati huo, walikuwa wamerudi tena katika nchi hiyo. Hilo linaweza kuwa sehemu ya maelezo.

Wao ni sehemu tu ya kundi hili kubwa zaidi la watu waliotumwa. Tuna ushahidi wa Waasia . Wamisri wanazungumzia Waasia ambao ni kazi yao ya utumwa, na kuna idadi ya, unajua, sehemu ambapo una picha ukutani na michoro na kadhalika zinazoonyesha Waasia hawa wakitumika kama kazi ya utumwa.

Huenda Waisraeli walikuwa sehemu ndogo ya hilo. Kuna kitu kingine chochote? Naam, hapa kuna mambo kadhaa ya kukumbuka. Kuna mambo kadhaa ya kukumbuka.

Maeneo ya delta, ambayo ndiyo mahali ambapo Waisraeli waliishi hasa, tena, yanafikiria delta. Fikiria Mto Nile unaotiririka na kutoa matope, karne nyingi za matope. Hilo si eneo bora la kuhifadhi mengi ya kitu chochote.

Kwa kweli, uchimbaji ambao umefanyika katika baadhi ya maeneo katika maeneo ya delta umegundua mambo fulani, lakini mara nyingi, hufunikwa na matope. Ni machache sana, labda hayapaswi kusema makazi yoyote yaliyohifadhiwa, lakini hata majengo machache ya kumbukumbu yaliyohifadhiwa. Ni wazi kwamba, tukizungumzia hali ya hewa kama hii, chochote kilichotengenezwa kwa papyrus kitaharibika muda mrefu uliopita.

Na tatu zinazofuata ni, hebu tuunganishe ya tatu na ya nne. Kama Chelsea ilivyopendekeza, mafarao hawangeandika kamwe kuhusu kushindwa kwao wenyewe. Kwa kweli, tuna ushahidi kutoka kwa mmoja wa mafarao wa Ramses, sikumbuki kama ni wawili au watatu, lakini naweza kurudi nyuma na kuangalia hilo: farao mkuu anayedai ushindi mkubwa dhidi ya baadhi ya maadui kaskazini mahali panapoitwa Kadeshi, ilhali kwa kweli tuna ushahidi kutoka upande mwingine unaosema ilikuwa kushindwa kwake kukubwa, sawa? Kwa hivyo hiyo inatupa kipande kidogo cha aina za njia ambazo wangepikiria kuhusu hilo.

Zaidi ya hayo, labda tunapaswa kusema kifalsafa, hiyo ndiyo hoja ya nne hapa. Maneno ni muhimu kwa utamaduni wa Misri pia. Tunafikiria neno la Mungu lililovuviwa kama lenye nguvu na tamthilia na kadhalika, na lina maana hiyo. Lakini Wamisri pia walikuwa na maana hii kuhusu maneno, na nimejaribu kufupisha hili hapa.

Waliona maneno hayo kuwa yanatoka kwa miungu na kwa hivyo yalikuwa na nguvu. Tazama baadhi ya kufanana hapo. Ikiwa kitu kiliandikwa, hapa ndipo kinapovutia.

Kama kitu kingeandikwa, tukio hilo lingeweza kujirudia. Kwa hivyo, kama ungekuwa na kushindwa huku kukubwa kwa Wamisri, ukiacha aibu na fedheha yote, usingeandika kwa sababu ya uwezekano wa kujirudia. Na kisha, kama haijaandikwa, ni kama haikutokea kabisa, tazama.

Hatimaye, ukihamia kwenye kipengele cha tano hapo, hiki kinatoka na kukiangalia sasa kutoka kwa mtazamo wa Israeli. Hakuna taifa ambalo lingetunga simulizi, sawa? Hakuna taifa ambalo lingetunga simulizi ya asili yao wakiwa katika utumwa na utumwa. Labda ina kiini fulani, kiini fulani, kiini fulani mahali fulani katika ukweli.

Kwa hivyo, mambo hayo yote kwa pamoja yanaweza kutusaidia kupata majibu kuhusu suala hili. Sasa, kuna mengi zaidi tunaweza kusema kuhusu hilo, lakini kama kawaida, tutaendelea kuyajadili. Je, hayo yote yanaeleweka kwako? Kuna mitazamo kadhaa tofauti kuhusu hili, lakini inatusaidia kidogo.

Naam, hapa tuna muhtasari niliokuwa nawaahidi, na tena, uko kwenye maelezo yako yaliyo ubaoni. Kwa hivyo wacha nizungumzie tu mambo muhimu yaliyo hapa. Kipindi cha mapema cha nasaba, milenia iliyopita, tunazungumzia karibu miaka 3,000 KK na mamia ya miaka pande zote mbili za hilo.

Misri ya Juu na ya Chini zinaungana, na hilo ni muhimu sana. Unaona ushahidi wa hilo na umuhimu wake katika karne zinazofuata unapoangalia baadhi ya mambo haya tunayoyapata katika Hekalu la Karnak na kadhalika. Lakini kwa madhumuni yetu, kuendelea hadi Ufalme wa Kale, tunapona piramidi huko Misri, nadhani nimesema haya hapo awali, kumbuka kwamba zingekuwa tayari zimekuwepo kufikia wakati Ibrahimu na Sara wanaposhuka kwenda Misri.

Tayari zipo, majengo makubwa na makubwa ya kumbukumbu. Ukweli kwamba zimejengwa na athari zake katika suala la uwezo wa anga na usanifu wa wajenzi hawa unatuambia jambo la ajabu kuhusu utamaduni huu. Kwa madhumuni yetu, tunapoangalia kipindi cha kwanza cha kati, labda huu ndio wakati, tukienda na tarehe ya mapema ya Kutoka, ambayo nitazungumzia hivi punde, labda huu ndio wakati ambapo Ibrahimu, samahani, wakati, ndio, Ibrahimu na Sara wangeshuka huko na kundi lao dogo.

Tena, kwa njia, nitatumia muda mwingi kuzungumzia tarehe ya Kutoka kwa Mungu kwa sababu iwe tunapenda au la, mambo mengine mengi yanategemea tarehe ya mababu. Kwa hivyo ni muhimu kujua hilo. Kwa vyovyote vile, hicho ni kipindi cha mgawanyiko na udhaifu, ambacho kinaweza kuelezea ni kwa nini kuna ongezeko hili

la Waasia . Labda Ibrahimu na Sara ni sehemu ya picha hiyo yote wanapokufa wakati wa njaa.

Wakati wa Ufalme wa Kati, Misri iliibuka tena na kuwa na umuhimu mkubwa. Nasaba kuu, nasaba ya 12, angalia muda unaodumu, na wakati wazi wa upanuzi. Sasa zaidi ya hapo, oh, kwa njia, ingekuwa wakati huo, tena, oh, endelea, Becca.

Hapana, si kwa Yusufu. Unakumbuka inaposema kwamba Ibrahimu na Sara walishuka kwenda Misri? Ni tukio hilo la Mwanzo 12. Hapo ndipo ingekuwa hivyo.

Ndiyo, njaa ambayo tutazungumzia baadaye itakuwa hapa hapa. Tena, hii labda inategemea tarehe ya Kutoka, sivyo? Lakini ikiwa tutamweka Yusufu na ndugu wote, familia yote ikielekea mwisho, itakuwa katika kipindi hiki cha Ufalme wa Kati. Ambayo inakupa, asante, namaanisha, hilo ni swali zuri kwa sababu linatupa ishara kidogo ya ni mara ngapi njaa huharibu eneo hili. Huna njaa moja tu; inaonekana kutokea mara nyingi kwa sababu ni maisha duni sana huko.

Kwa vyovyote vile, kwa madhumuni yetu, tunataka kugundua mambo mawili zaidi hapa ambayo ni muhimu sana. Kwanza, pamoja na kipindi cha kwanza cha kati, tuna kipindi cha pili cha kati, na jina hili ni muhimu kidogo. Hyksos.

Baadhi ya wageni, mwanahistoria wa Misri baadaye anawaita wafalme wachungaji, lakini hatuna uhakika kama hilo ni kweli, lakini ni wageni wanaohamia Misri na kuchukua utawala wa Misri kwa takriban miaka 150. Wahikso wako mwishoni mwa kipindi hiki chote. Watatawala kuanzia karibu mwaka 1700 hadi karibu mwaka 1550, na hawapendwi na Wamisri.

Kwa kweli, Wamisri wanawachukia. Hatimaye, ufalme mpya huanza na mtu anayeitwa Ahmose, ambaye huwaondoa Wahyksos na kuanzisha nasaba yake mwenyewe. Sawa? Sasa, sababu ya hili kuangaziwa ni haijalishi ni tarehe gani utatoa kwa ajili ya Kutoka, iwe itakuwa mapema au kuchelewa, na tena, nitarudi kwenye hilo baada ya muda mfupi, haijalishi ni tarehe gani tunayotoa kwa Kutoka, hutokea wakati wa kipindi cha ufalme mpya.

Na tutakamilisha hilo. Tutapanua ufalme mpya kwa kiasi kikubwa baada ya muda mfupi. Sawa, bado uko nami? Maswali? Hiyo ndiyo picha kuu.

Hapa kuna piramidi, na tena, hizi ndizo zilizokuwa zimesimama wakati hata Ibrahimu na Sara waliposhuka huko. Ukitaka kupata mtazamo kidogo, mimi nimesimama juu ya piramidi ndogo. Hii ni sehemu ya juu kabisa ya piramidi ndogo, ambayo ni kama ile pale.

Hizo zilikuwa kwa ajili ya wake, wake mbalimbali wa mafarao. Hizi ndizo tatu kuu hapa, Khufu, Khefran , na Menachari pale. Sasa hebu tuangazie ufalme mpya.

Na haya ndiyo yote yanapoendelea. Acha nione kama naweza kujadiliana nami. Na tafadhali jisikie huru kuuliza maswali ikiwa ninahitaji kupunguza mwendo au kitu kama hicho.

Ahmose ndiye aliyewaondoa Hykso hao. Kisha una mfululizo wa Amenhoteps na Thutmose. Unawaona? Jambo la kukumbuka ni kwamba Amen ni mungu, na ndivyo Thoth au Toth alivyo.

Hizo zinawakilisha majina ya Mungu. Na kisha, ukiangalia kwa makini, tambua kwamba kuna Musa ndani yake, ambaye anaweza kuwa na uhusiano fulani na Musa. Shikilia hilo pia.

Sasa, mambo mawili ambayo nataka uyaangalie, nami nitazungumzia zaidi kidogo kwenye orodha hii baada ya muda mfupi, lakini mambo mawili ambayo nataka uyaangalie sasa hivi ni wazi kwamba ni majina yaliyoangaziwa hapo. Ikiwa tutaenda na tarehe ya mapema ya Kutoka, ni wakati wa utawala wa Amenhotep II. Sasa mara tu tutakapokuwa tumeyaweka hayo, na yameangaziwa hapo, basi tunaweza kurudi nyuma kidogo .

Unajua Musa alikuwa na umri gani wakati Kutoka kulifanyika? Ana umri wa miaka 80, sivyo? Kwa hivyo, ikiwa kweli tuna Kutoka, na tena, tutafika kwenye tarehe hiyo hivi karibuni kwa uwezekano huo wa tarehe ya mapema, lakini utaongeza miaka 80 juu yake, na kisha pendekezo ni kwamba inawezekana ni wakati wa utawala wa Thutmose I ndipo tuna kuzaliwa kwa Musa, kwa sababu unafanya tu hesabu zako na hapo ndipo utakapofikia kilele. Hadi sasa ni vizuri sana? Haya ndiyo mambo mawili ya kuzingatia.

Sasa, vitu viwili vya ziada ambavyo tunataka kuandika. Angalia jina Hatshepsut. Hatshepsut ni mwanamke.

Kama unavyoona, yeye ni dada na mke wa Thutmose II. Hatshepsut alikuwa mwanamke mchoyo wa ajabu. Hakuwa mtu mzee tu.

Kwa kweli anatawala, anatawala pamoja, ndiyo, lakini anatawala kwa muda fulani, na ana hekalu lake la kuhifadhia maiti. Alivikwa taji. Ana picha zake akivikwa taji kama mtawala na miungu ya Misri.

Kwa kweli, inageuka kuwa Thutmose III, ambaye alitawala baada yake alipofufuka na kufa, na alikuwa mtawala mwenzake alipoondoka, alijitahidi kuharibu nyenzo zilizokuwa zikimuonyesha kwa sababu hakupenda matarajio kwamba alikuwa akitawala, lakini anaonekana kuwa mwanamke mwenye nguvu. Tena, endelea na hilo. Hilo ni muhimu.

Na hatimaye, angalia tu kwamba pia tuna jina ambalo unaweza kuwa unalijua, Akhnaten , ambaye, ikiwa umefanya utafiti wowote katika historia yako katika eneo hili, unajua kwamba yeye ndiye aliyeanzisha aina fulani ya imani ya Mungu mmoja katika utamaduni wa Misri. Haikudumu. Haikudumu.

Lakini pendekezo ni kwamba, ikiwa tutakuwa na msafara unaotokea kabla ya hapo, labda, labda tu, kuna desturi ya nguvu ya mungu huyu aliyesababisha msafara na kuwatoa watu hawa kutoka Misri. Labda hiyo ilikuwa na nguvu ya kutosha kushawishi mawazo yake wakati huo. Tena, haidumu.

Utamaduni wote wa miungu mingi unachukua nafasi tena baada ya utawala wake. Sasa, kuna maswali yoyote kuhusu hilo kabla hatujaendelea? Je, sisi ni wema? Sisi ni wema. Sawa.

Kwa njia, hii ni picha chache tu za kutupatia hisia kidogo kuhusu jambo hili. Hii ni hekalu la kuhifadhia maiti la Hatshepsut. Ona kwamba kuna ngazi tatu tofauti hapa.

Kuna moja hapo katikati na kisha ya tatu nyuma. Yote ndani, ukuta baada ya ukuta baada ya ukuta yenye michoro ya Hatshepsut. Huyu Hatshepsut, kwamba, mambo muhimu aliyoyafanya, na kadhalika, na kadhalika, miungu na miungu ya kike ambayo ni muhimu kwa kadiri anavyohusika.

Kwa hivyo, eneo muhimu sana, zaidi ya hayo - kwa njia, liko upande wa magharibi wa Mto Nile. Sehemu hizi ambazo zilikuwa makaburi, mahekalu ya kuhifadhia maiti, na makaburi ya wafalme zilikuwa upande wa magharibi wa Mto Nile. Mahekalu yalikuwa upande wa mashariki wa Mto Nile.

Hii ni maelezo ya Hatshepsut akivikwa taji. Na angalia kwamba havikwi taji na mtu yeyote tu. Anavikwa taji na, kama nilivyosema hapo awali, hebu tuone kama naweza kupata kidokezo hiki cha kufanya kazi, miungu.

Sikumbuki jina la mungu wa kipanga. Mtu anisaidie . Hili linanisahaulisha.

Sema tena. Ndiyo, hilo linasikika sawa. Asante.

Ujumbe mfupi tu pia. Labda hekalu muhimu zaidi katika eneo la Luxor, ambapo ndipo hekalu hilo kubwa la kuhifadhia maiti la Hatshepsut lilipo pia, ni Hekalu la Karnak, ambalo linaendelea na kuendelea. Ni kubwa.

Ina sehemu kubwa kutoka nasaba ya 18 ndani yake, lakini inaenda hadi wakati wa Alexander Mkuu, ambaye pia aliongeza kipande chake mwenyewe ndani yake. Ni muhimu sana. Hapa tuna mnara.

Na hapa tuna, nadhani, ndiyo, mnara ambao haukufika hekaluni. Kwa kweli wangekata vitu hivi kutoka kwa granite mbali zaidi kusini kuliko ujenzi wa hekalu na kisha, amini usiamini, wavielee kwenye Mto Nile, wavilete kwenye eneo la hekalu, na kuvisimamisha. Ted, ikiwa tu una nia, huyo ni Becky Brinton akipiga picha chini yake.

Je, hilo si jambo la kufurahisha? Na kisha utaona mwanafunzi mwingine amesimama hapa juu. Kwa hivyo, unapata aina fulani ya saizi. Sasa, bila shaka, hakuna kilichofanywa na hii kwa sababu ilipasuka katika mchakato na kwa hivyo granite haikuwa kamilifu.

Hawakuweza kuitumia kama mnara. Lakini inakupa ufahamu kidogo wa jinsi baadhi ya vitu hivi vilivyofanya kazi. Lakini tena, uzuri wa watu hawa, kuitoa ardhini, kitu kikubwa hivyo, kuirusha kwenye rafu ya aina fulani na kuielea juu ya Mto Nile ili kufikia hekalu lenyewe.

Naam, hapa tuko katikati, mtindo wa hekalu. Nadhani kuna nguzo 136 kati ya hizi kuu katika eneo hilo la Hekalu la Karnak. Picha ya Gordon hapo juu pia.

Na hapa kuna moja tu ya njia kuu za sherehe kati ya hekalu hili ambalo tumeangalia tu na hekalu la Luxor lenyewe. Hilo lilikuwa Hekalu la Karnak, hekalu la Luxor. Hebu tuzingatie Ufalme Mpya, kisha tutarudi na kutazama picha chache zaidi kuhusu vitu vya Ramsay.

Tumekuwa tukiangalia Nasaba ya 18. Kama tuna tarehe ya mapema ya Kutoka, ni Nasaba ya 18. Sasa tutaangalia Nasaba ya 19.

Ikiwa tuna tarehe ya mwisho ya Kutoka, tunapaswa kujua ni nani aliye katika Nasaba ya 19 kwa sababu hapo ndipo nadharia ya tarehe ya mwisho inapendekeza kwamba Kutoka kutokea. Kwa hivyo ni mtazamo tu wa watu wakuu wa Nasaba ya 19. Tena, sio kamili, lakini inatosha kwa madhumuni yetu.

Seti ninaanza. Kwa njia, anafanya majaribio kadhaa kuingia katika nchi ya Israeli, lakini hilo halituvutii sana hivi sasa. Ramsay's II ndiyo unayotaka kuangazia.

Labda inapaswa kuangaziwa hapa. Angalia mambo machache kuhusu Ramsay's. Angalia muda anaotawala.

Kwa njia, unaweza kwenda kwenye Jumba la Makumbusho la Kitaifa huko Cairo na bado ukamwona mama yake Ramsay pale, Ramsay's II. Inavutia kidogo. Kwa vyovyote vile, tuna farao aliyetawala kwa muda mrefu hapa.

Sasa, jina lake ndilo muhimu. Shikilia hilo kwa sababu katika Kutoka tunataja ujenzi wa miji ya Pithomu na Ramses . Unakumbuka hilo? Na kwa hivyo baadhi ya watu wanafikiri, ikiwa Kutoka inazungumzia kuhusu Waisraeli kujenga mji huu, ambao

mmoja ni wa Ramsay, lazima upewe jina la mtu huyu, wa Ramsay, ambaye alitawala kwa muda mrefu na ambaye alikuwa mjenzi mkuu.

Labda kati ya mafarao wote, Raamses II anafanya zaidi kuacha nyayo zake kote katika nchi ya Misri. Hekalu baada ya hekalu baada ya hekalu baada ya jengo kuu. Kwa hivyo, wanafunzi wanaangalia mambo katika Kutoka sura ya kwanza, na wanasema kwamba marejeleo ya Raamses lazima yanamaanisha kwamba Kutoka kulitokea chini ya utawala wa Ramsay II.

Basi , baada ya hapo, tunapaswa tu kugundua hili pia. Jamaa anayeitwa Merenptah , wakati mwingine utamuona Merneptah , ambaye EN anaweza kugeuka, lakini hii ndiyo njia sahihi zaidi ya kuisoma. Yeye ni Farao baada ya hapo na ni muhimu kwetu kwa sababu anaondoka, na unasoma kuihusu katika ulinganifu wa Agano la Kale, anaacha jiwe lililosimama linaloitwa stele au mnara.

Na inasema, miongoni mwa watu wengine, aliwapiga Waisraeli. Anawaita Israeli. Na hilo linatokea hadi yapata mwaka 1220.

Kwa hivyo, ikiwa hiyo ni kweli, hii ni katika moja ya kampeni zake; kwa njia, haifanyiki Misri; ni katika moja ya kampeni zake kupitia nchi ambayo itakuwa Israeli, kupitia nchi ya Kanaani. Na anasema, Nimempata mtu huyu, nimemjua, nimempata, nilipigana na Israeli. Kwa hivyo, tuna dalili kwamba Israeli iko katika nchi hiyo kufikia mwaka 1220, takriban.

Hadi sasa ni nzuri kiasi hicho? Hebu tuangalie mambo machache kuhusu Raamsas . Hapa kuna Raamsas wetu wa pili. Anaacha kila aina ya sanamu zake.

Huyu ni mfano wa karibu sana wa moja ya vichwa vikubwa. Mtazame fira kama sehemu ya kofia yake ya kichwa. fira alikuwa mungu mkuu huko Misri, miongoni mwa wengine wengi.

Angalia ukubwa wake. Mmoja wa wake zake yuko katikati ya magoti yake hapa, na kisha ninamgusa kidole chake cha mguu pale chini. Kwa hivyo, unapata wazo la ukubwa wa jamaa huyu.

Hili ni moja ya mahekalu yake muhimu kusini. Kwa kweli, liko moja kwa moja kwenye mpaka wa Misri, mahali panapoitwa Abu Simbel. Ukienda Misri, lazima ushuke na kuona hili.

Ni hekalu kubwa kwa sababu nyingi. Je, nimezungumzia hili hapa bado? Sawa, tutachukua muda kidogo. Wakati Nassar, ambaye alikuwa rais wa Misri miaka ya 50 na 60, si mtu bora wa kisiasa duniani, ikiwa umefanya chochote na historia ya kisasa hapa.

Lakini kwa vyovyote vile, alikuwa na wazo kwamba angejenga bwawa kwenye Mto Nile ili kudhibiti mafuriko ya Mto Nile, jambo ambalo, kwa njia, halikuwa jambo la busara sana kufanya kwa sababu hiyo ilimaanisha kwamba mafuriko ya mara kwa mara ya Mto Nile na amana nzuri ya matope kwenye uwanda wa mafuriko ambayo yalisababisha tija ya kilimo yangevurugwa. Lakini anataka kudhibiti mafuriko, kwa hivyo anajenga bwawa, na bila shaka, nyuma ya bwawa kutakuwa nini? Ziwa kubwa. Na ziwa hilo kubwa lingefurika hekalu hili na kwa kweli hekalu dada lililokuwa karibu na kona hapo.

Huyu ni Ramses, na kisha kuna mmoja wa mke wake kipenzi, Nefertiri. Sio Nefertiti, Nefertari, ndio, wow. Kwa vyovyote vile, jumuiya ya kimataifa ilikasirika kwa sababu walijua vitu hivi vyote vingekuwa chini ya maji, na kwa hivyo walikusanya kiasi cha kutosha cha pesa mwanzoni mwa miaka ya 60.

Sikumbuki ni mamilioni mangapi, lakini ilikuwa ghali. Walikata kitu hiki kutoka kwenye mwamba, mwamba baada ya mwamba, kipande baada ya kipande, wakakipa jina lote, na kukivuta juu ya mteremko. Huu ni mlima bandia hapa, sawa? Huo ni mlima bandia.

Huo ni mlima uliojengwa ambapo angeweka hekalu hili na hekalu la mke wake mpendwa upande wa pili. Huu si uso tu. Unaweza kupitia milango, nasi tutakuonyesha angalau eneo moja ndani kwa ufupi.

Sanamu hizo nne ni Ramses mwenyewe. Hii ya pili hapa ilikuwa tayari imeanguka, inaonekana imeanguka zamani. Kwa hivyo, waliacha imeanguka, namaanisha, waliivuta hadi mahali ilipotakiwa kuokolewa na kuiacha hapo katika hali ya kuanguka.

Sanamu hizo zina urefu wa futi 67, kwa hivyo tena, hiyo inakupa wazo kuhusu ukubwa wa kitu hiki mahususi. Na hapa tumesimama mbele yake. Ukiingia kupitia mlango huo hapo hapo, pitia njia yote, kuna nafasi baada ya chumba ya michoro na kadhalika.

Lakini hapa katika patakatifu pa ndani, ukitaka, kuna miungu wanne, mmoja wao akiwa mungu wa ulimwengu wa chini, Sethi. Na mambo mengine mengi ya kusema kuhusu hilo. Lakini kwa vyovyote vile, hilo ni hekalu letu la Ramses.

Hawa, kwa njia, ni nyani walio juu hapa. Nyani walikuwa muhimu kwa sababu walitazama jua lichomoze. Wangeanza kunguruma na kuzunguka-zunguka jua lilipochomoza.

Bila shaka, kwa nini hilo ni muhimu? Mungu mkuu ni jua. Sawa, hebu tuendelee. Huo ni muhtasari tu wa Misri, hasa nyakati za Kizazi cha 18 na 19 na baadhi ya mambo yanayohusiana nazo.

Nimekuonyesha mambo ya Raamses kwa sababu nataka uelewe jinsi Ramses alivyokuwa mjenzi wa ajabu, na nimekuonyesha haya tu. Sawa, sasa hebu tuangalie data ya kibiblia. Kwanza, Kutoka sura ya kwanza.

Naweza kupata njia ya kufika huko. Acha nisome kidogo. Katika mstari wa sita, Yusufu na ndugu zake wote na kizazi hicho chote walikufa, lakini Waisraeli walizaa, wakaongezeka sana, wakawa wengi sana hata nchi ikajaa wao.

Angalia msemu uleule tulio nao kuhusu baraka za Mungu mara moja katika Mwanzo wa kwanza, na pia baada ya gharika. Ukizaa matunda na kuongezeka. Mstari wa nane, kisha mfalme mpya ambaye hakumjua Yusufu akaingia madarakani.

Alisema Waisraeli wamekuwa wengi sana. Tuwatendee kwa busara la sivyo wataongezeka zaidi. Na vita vikitokea, watajiunga na adui zetu, wapigane nasi na kuondoka nchini.

Kwa hivyo, waliweka mabwana wa watumwa juu yao ili kuwakandamiza kwa kazi ya kulazimishwa, wakajenga, na hapa kuna miji yetu miwili, Pithomu au Piatum na Ramses kama miji ya akiba kwa Farao. Kadiri walivyozidi kukandamizwa, ndivyo walivyozidi kuongezeka na kuenea. Wamisri walianza kuwaogopa Waisraeli, wakawatumikisha kwa ukatili.

Walifanya maisha yao kuwa machungu kwa kazi ngumu, matofali na chokaa na kila aina ya kazi shambani. Kwa maneno mengine, kuna watumwa kila mahali. Unajua, mara nyingi tunawaona Musa na Miungu ya Misri au chochote kile ambacho filamu hizo ni, unajua, wanajenga piramidi, jambo ambalo si sahihi kihistoria.

Ni wafanyakazi wa shambani. Wanatengeneza matofali, ndiyo, ni kweli, lakini wanafanya kazi kila mahali kama wafanyakazi wa shambani. Farao, bila shaka, anaogopa kwamba wataondoka.

Hiyo ina maana kwamba atapoteza sehemu kubwa ya muundo wake wa kiuchumi ikiwa wataondoka. Ndiyo maana anaogopa hili. Kupoteza muundo wa kiuchumi.

Kwa vyovyote vile, hiyo ni sura ya kwanza. Na kwa njia, moja ya mambo yanayovutia sana ni kwamba Farao anapotaka kuwatendea watu hawa kwa busara, ana awamu tatu tofauti za kufanya hivyo. Kwanza ni ukandamizaji.

Pili, ushauri unatolewa kwa wakunga. Na tatu, itakuwa ni kuwatupa watoto wa kiume mtoni. Anajaribu kukabiliana nao hatua kwa hatua.

Kila mmoja anamrudia vibaya sana, kwa hivyo hana busara sana. Kwa vyovyote vile, sura ya pili, kwa upande wa data yetu kuhusu tarehe ya Kutoka, sura ya pili pia ni muhimu. Amemuua mtu.

Neno linatoka. Lazima aondoke. Na mstari wa 23 unatuambia katika sura ya pili, mstari wa 23, katika kipindi hicho kirefu, mfalme wa Misri alikufa.

Kwa hivyo, lazima kuwe na mabadiliko ya mfalme wa Misri, sivyo? Kama tutasoma haya kwa chochote. Mahali fulani kati ya wakati wa ukandamizaji na kuzaliwa kwa Musa, na kisha kukimbia kwake akiwa na umri wa miaka 40, na kisha kurudi kwake, lazima kuwe na mabadiliko katika farao katika sehemu hiyo ya mwisho. Sawa, hadi sasa, ni vizuri sana.

Wale watu wanaopendekeza tarehe ya mapema ya Kutoka hufanya hivyo kwa msingi ufuatao. Kati ya mambo yote, hayaanzii katika kitabu cha Kutoka. Tunaenda kwenye 1 Wafalme sura ya sita, ambayo, ukisoma mstari wa kwanza, na hatutafungua hapo sasa, lakini ukisoma mstari wa kwanza, inasema, katika mwaka wa 480 baada ya Kutoka, hekalu lilijengwa, sivyo? Kwa hivyo, kwa sababu ya mambo haya ya mpangilio wa matukio ambayo nilikuzungumzia hapo awali, tunaweza kuorodhesha tarehe ya utawala wa Sulemani.

Tunaweza kuchumbiana na Daudi. Tunaweza kupata tarehe halisi hapo, na kwa hivyo, ni wazi kabisa kwamba hekalu lilijengwa mwaka 966. Na hiyo ni tarehe halisi kabisa.

Hakuna tatizo kubwa na hilo. Kwa hivyo, unachotakiwa kufanya ni kusema 966, sawa, miaka 480 kabla ya hapo, kipande cha keki. Tunajua tarehe ya Kutoka.

Hoja ni nini? 1446. Na bila shaka, cha kufurahisha ni kwamba, ukirudi kwenye chati hiyo ndogo uliyokuwa ukiitazama tu, Amenhotep II amekuwa mfalme yapata miaka minne kabla ya hapo, sivyo? Kwa hivyo, kuna mabadiliko hapo. Mfalme aliyetangulia ameondoka, Amenhotep II anakuwa mfalme, Musa anaweza kurudi kutoka Midiani, na hii hapa inaenda Kutoka.

Sasa, kuhusu kufikiria kuhusu vizazi, hoja hii inayofuata ni muhimu kwa sababu utaona ni kwa nini baada ya muda mfupi. Unaposoma 1 Mambo ya Nyakati 6, inasema kuna vizazi 18 kati ya jamaa huyu aliyeishi karibu wakati wa Kutoka; jina lake ni Kora, tutasoma yote kumhusu katika Hesabu sura ya 16 hatimaye, na yeye ni mzao wa jina lake Hamani aliyeishi wakati wa Daudi. Sawa? Vizazi kumi na nane.

Sasa, kama utahesabu takriban miaka 25 kwa kila kizazi kwa sababu hiyo ni sawa, basi tuna takriban kipindi sahihi cha muda. Kwa hivyo, lazima tufanye hesabu yako. Kuna uthibitisho kidogo hapo.

Haitaji moja kwa moja Kutoka, lakini inatupa hisia kwamba labda muda huo ni sahihi. Je, bado ninazungumza Kiingereza? Sawa. Mambo machache zaidi, mambo machache zaidi, mambo machache zaidi.

Loo mpenzi. Naam. Tufanye hivi.

Haya basi. Ushahidi mwingine usio wa moja kwa moja lakini wa kuvutia sana, tunaposoma kitabu cha Waamuzi, ambacho tutafanya baada ya wiki chache, na tunasoma kuhusu mwamuzi huyu anayeitwa Yeftha, ambaye, kama sehemu ya kazi yake ya kuhukumu, analazimika kupigana na Waamoni. Lakini anawaandikia barua kwanza.

Na sehemu ya barua hiyo imenukuliwa katika Waamuzi 11, mstari wa 26. Katika maandishi hayo, anasema kwamba kwa miaka 300, watu wetu wameishi katika miji hii. Naam, sawa.

Anza safari ya kupanda ngazi hapa. Ikiwa Yeftha anaishi kuelekea mwisho wa kipindi cha Waamuzi, na hiyo inaisha karibu katikati ya karne ya 11, kwa maneno mengine, miaka ya 1000, basi tunaweza kumweka Yeftha, sawa, mahali fulani karibu 1100, labda, labda. Hatuna tarehe maalum kamili kwake, lakini labda.

Na kisha unachohitaji kufanya ni kuongeza 300 kwenye hiyo, na una nini? Una 1400, Kutoka katika 1446, miaka 40 ya kutangatanga jangwani, kwa sababu ni kutotii kwa Israeli, ushindi. Karibu 1400, watu waliishi katika miji ambayo Yeftha anasema wamekuwa wakiishi kwa miaka 300. Unaiangalia hapa yote ikiwa imepoa kidogo.

Lakini hiyo ni sawa. Najua tarehe hizo zinafanya hivi. Mambo machache zaidi kuhusu hili.

Ikiwa kweli hii inaendana kama nilivyopendekeza, basi hakika tuna Musa akikimbia chini ya Thutmose III, ambaye ni mtu muhimu sana, mtu muhimu sana. Na yule ambaye alirudi chini yake angekuwa Amenhotep II. Sasa wacha niseme jambo lingine ambalo sijalielewa hapa, kwa sababu ni dhana tu, lakini inaweza kuwa ya kuvutia.

Kama nilivyosema muda mfupi uliopita, Hatshepsut alikuwa mwanamke mchoyo sana. Hakuwa, unajua, mtu huyu ambaye alikaa tu na kujifanya malkia. Labda, na tena, hii inawezekana tu kwa sababu hawa mafarao walikuwa na idadi kubwa ya watoto na ni watu tu kila mahali, lakini inawezekana, kwa kuwa yeye ni binti wa Thutmose I, na Musa angezaliwa, mapema, wakati wa utawala wa Thutmose I, angeweza kuwa na nguvu ya kutosha ndani yake, chutzpah ya kutosha, kupinga amri ya baba yake kuhusu kutupa watoto mtoni, na kwa hivyo kuokoa sanduku hili dogo lililokuwa na Musa ndani yake, na kumlea mtoto huyu wa Kiebrania katika ua.

Namaanisha, ikiwa binti wa Farao atafanya hivyo, lazima awe na aina fulani ya nguvu ya kufanya hivyo. Na kwa hivyo, pendekezo linaweza kuwa, na tena, ni uwezekano tu, kwamba Hatshepsut anaweza kuwa mtu huyu, kwa sababu hakika tunajua

kutokana na kile kilichobaki kuhusu mabaki kwenye kuta za mahekalu na vitu vingine, kwamba hakuwa mtu mbaya. Sawa, hebu tuchukue ushahidi wa tarehe ya mwisho.

Kwa kweli kuna ushahidi zaidi uliotajwa hapa. Una nini cha kuamua kama ni ushahidi mzuri au ushahidi wa kutosha? Tuna kutajwa, kama nilivyosema, katika mstari wa 11 wa sura ya 1, kwa mahali panapoitwa Ramses, na kwa hivyo, wazo ni, vema, ikiwa Ramses ni mjenzi mkubwa hivyo, labda alijenga mji huu, na huo ndio mji ambao Waisraeli wanaujenga, na kwa hivyo, hapo ndipo ukandamizaji unapofanyika.

Pendekezo zaidi ni kwamba kwa kweli nasaba ya 18, si ya 19; tunazungumzia ya 19 ikiwa tunazungumzia tarehe ya mwisho, lakini nasaba ya 18 iliishi kusini zaidi. Basi, wanafanya nini hapa? Naam, bila shaka, jambo linalofuata unalopaswa kufanya ni kusema, sawa, tutashughulikiaje kifungu hiki cha 1 Mfalme 6:1, ambacho kinataja miaka 480 haswa? Naam, kuna njia ya kushughulikia hilo. Miaka arobaini, kama unavyojua, ni nambari ya kawaida katika Agano la Kale, inaonekana sana, na kwa hivyo pendekezo ni kwamba hiyo ina maana ya kuwa ishara ya kizazi, na kwa hivyo sio miaka 40 halisi, bali badala yake kizazi, na kisha vizazi 12.

Kwa hivyo, mara 12 mara 40 ni sawa na 48, na hivyo ndivyo tunavyopata, samahani, 480. Na kwa sababu hizo ni nambari za hisa, marejeleo hayo katika 1 King 6-1 hayamaanishi miaka 480 halisi. Unaunga mkono hilo? Badala yake, yanarejelea vizazi 12, na kama tulivyosema muda mfupi uliopita tulipokuwa tunazungumzia kuhusu muda kuanzia Kora hadi Hamani, kizazi kikipigania miaka 25, wazo hapa lingekuwa kwamba tukizungumzia vizazi 12, tungekuwa na miaka 300 tu na hilo kisha linahamisha tarehe yetu hadi wakati ambapo ungekuwa na ukandamizaji na kutoka kwa Mungu kunakofanyika katika miaka ya 1200 tofauti na miaka ya 1400.

Sasa, hebu tuendeleo kidogo. Mwanaakiolojia maarufu, katikati ya karne ya 20 hivi, alifanya utafiti wa kina wa eneo la Trans-Jordan, na akasema, hey, hakukuwa na ushahidi wa Edomu na Moabu hapa wakati huu, yaani, miaka ya 1400. Sasa, bila shaka, tutaona tutakapoanza kusoma kitabu cha Hesabu kwamba Waisraeli walikutana na Edomu na Moabu, mfalme wa Edomu ambaye anasema, hapana, huwezi kupitia hapa.

Naam, kama kuna mfalme wa Edomu, lazima kuwe na Edomu, na bado Gluck hakupata chochote. Sasa nahitaji kukuambia kwamba tangu wakati huu, wanaakiolojia wamegundua mambo muhimu sana kutoka kipindi hiki, lakini Nelson Gluck alishikilia kwa muda mrefu katika kile alichofikiri hakukipata. Vivyo hivyo, kutokana na akiolojia, kuna - natumai utachukua darasa la akiolojia la Dkt. Wilson wakati mwingine.

Ataelezea haya yote kwa undani zaidi, vizuri zaidi kuliko mimi. Unapochunguza ushahidi wa akiolojia, hasa katika sehemu fulani za Israeli, kuna kiwango kikubwa cha

uharibifu kilichochukua takriban mwaka 1200. Na kwa hivyo, kwa muda mrefu, watu walidhani, hiyo lazima iwe ushahidi wa Waisraeli wakishinda katika ushindi huo.

Na kwa hivyo, una msafara wa watu karibu mwaka 1250, kitu kama hicho, na ushindi mrefu kama mwaka 1200. Sasa, nitasema zaidi kuhusu hilo baada ya muda mfupi, lakini hilo lilionekana kama ushahidi. Vile vile, katika nchi ya vilima, tafiti zilizofanywa kuhusu nchi ya vilima, tafiti za akiolojia ziligundua kwamba tuna ongezeko kubwa la makazi, makazi dhahiri yaliyoacha mabaki ya akiolojia kuanzia mwaka 1200 hivi.

Umeshawishika? Inaonekana kama betri nzuri ya ushahidi, sivyo? Je, inafanya kazi? Wataalamu wengi wa vitu vya kale - samahani, sio wataalamu wengi wa vitu vya kale, wao pia, lakini wasomi wengi wa Agano la Kale wataenda wakifikiri kuna kutoka kabisa. Na kwa njia, kuna kundi zima lao ambalo halifanyi hivyo. Lakini wakifikiri kuna kutoka kabisa, wangesema kwamba hii ndiyo wakati ilipotokea.

Kutoka kwa muda mrefu kama 1250, 1260, kitu kama hicho, na kisha kuja katika nchi. Kufupisha tarehe hizi. Naam, hebu tuone kama tunaweza kushughulikia hilo kidogo.

Loo, ndio, nguzo, nilisahau kuhusu hiyo pia. Hiyo inaanzia yapata mwaka 1220 au baadaye mwaka 1209, kulingana na tunayemsoma. Ni pingamizi chache tu.

Kwa njia, sitakuomba ujiunge upande mmoja au mwingine. Unahitaji tu kujua ushahidi, au angalau unahitaji kujua kwamba suala hili lipo kwa sababu linaathiri mengi zaidi ya yale tunayofanya katika historia ya Agano la Kale. Linaathiri kweli.

Kama kweli tutasoma namba hizi katika kitabu cha Kutoka ipasavyo na kusema kwamba Musa alikuwa na umri wa miaka 80, sasa, tena, labda hiyo ni ishara pia. Lakini kama tutasoma umri wa Musa akiwa na umri wa miaka 80 wakati wa kutoka, basi ukandamizaji huanza muda mrefu kabla Ramses hajatokea. Lazima tufanye hesabu hapo.

Vivyo hivyo, katika kazi ya hivi karibuni ya akiolojia, mtu anayeitwa James Hoffmeyer ameonyesha kwamba mji huu ambao kila mtu anasema Waisraeli waliujenga chini ya utawala dhalimu wa Raamses II ulianzishwa yapata miaka 70 kabla ya hapo. Sasa, hilo si gumu na la haraka, lakini angalau lipo hapo. Tena, jina la Ramses huenda lilikuwa dhahiri kabla ya Ramses II kuonekana.

Baada ya yote, ikiwa kuna Raamses II, lazima kuwe na Raamses I. Sisi, bila shaka, hatujui hasa jinsi ya kuyaweka yote hayo pamoja, lakini hata tukirudi nyuma zaidi ya hapo, Mwanzo 47:11 inatumia usemi, nchi ya Raamses . Sasa, inaweza kuwa ni uasili wa kihistoria. Huenda ikawa mtu anayeweka hilo katika maandishi, lakini hata hivyo, tayari lipo katika kipindi cha Mwanzo.

Unahitaji kufikiria. Hii ni tofauti. Tofauti? Inapingana na kauli inayosema Nasaba ya 18 haikuwa hai katika Delta.

Kwa kweli, ilikuwa hivyo. Sawa, kuna ushahidi kwamba Nasaba ya 18 ilikuwa hai katika eneo la Delta, kwa hivyo hiyo haitakuwa ushahidi mzuri wa kuhamia katika Nasaba ya 19. Hii hapa kubwa, na nilijaribu kusisitiza hili mapema kidogo.

Kama, kweli, utapunguza miaka hii na kusema ni miaka ya mfano, na utasema, basi, kwamba ukandamizaji ulianza chini ya Ramses II, ujenzi, na kadhalika, na kadhalika, na kadhalika, pia utakuwa na Kutoka chini ya Ramses II. Lazima uwe na Waisraeli kuingia katika nchi ya Israeli kufikia wakati Merneptah bado anapitia mwaka wa 1220, na kwa hivyo, hakuna mabadiliko katika Farao, na bado Kutoka 2, mstari wa 23 unasema, Farao alikufa ambaye Musa ilibidi akimbie chini yake kwa sababu alikuwa amewaua Wamisri na kwenda Midiani kisha akarudi. Farao huyo alikufa.

Hilo halifanyi kazi kulingana na tarehe hii ya pili au ya mwisho. Na kisha mambo ya akiolojia ni picha kubwa, kubwa, na kubwa. Ni picha ya kuvutia, lakini kuna mambo kadhaa tunayotaka kusema.

Ni kweli kabisa kulikuwa na kiwango cha uharibifu katika karne ya 12. Hilo linaweza kuwa ni kutokana na mtu kama Wafilisti kupitia kwa urahisi sana. Na hili ndilo jambo.

Unaposoma simulizi lenyewe la Biblia, unaposoma Yoshua, nasi tutafanya hivyo, kuna miji mitatu tu iliyoteketezwa. Mitatu tu. Yoshua, samahani, Yoshua.

Yeriko, Ai, na Hazori. Vita vitatu tu. Kuna vita, lakini hakuna uharibifu wowote unaofanywa na Waisraeli.

Badala yake, huenda na kuishi mijini, inaonekana, angalau baadhi yao. Kwa hivyo, akiolojia haitakuwa na msaada sana katika suala hilo. Sawa, umetosheka na haya yote? Inaonekana kama hivyo.

Tuendeleo. Tuna takriban dakika 10 za kuzungumzia Kutoka 1 hadi 3. Nimefurahi sana kwamba tayari una ufahamu mzuri wa ukuu wa Mungu. Usiupoteze kwa sababu tutauona tena na tena katika kipindi chote kilichobaki cha kozi hii, hasa kuhusu Musa mwenyewe.

Muhimu sana. Kuzaliwa kwake ni ushahidi wa ukuu wa Mungu. Nijulishe tu, na tena, maandiko haya.

Sitapitia maelezo yote. Nimesoma baadhi ya mambo, lakini nataka kuandika mambo kadhaa. Wakunga.

Usipoteze mtazamo wa ukweli kwamba wakunga hawasemi ukweli. Wanajali zaidi kuhifadhi uhai. Linapokuja suala la kuhifadhi uhai, na hasa kuhifadhi uhai usio na hatia, wamefanya chaguo sahihi.

Mungu anawabariki kwa hilo. Je, umegundua, kwa njia, kwamba wakunga wanaitwa Shifra na Pua? Tunawajua majina yao. Farao hana jina.

Ndiyo maana tuna wakati mgumu sana kujaribu kujua tarehe ya kutoka. Hawakujisumbua kutaja ni farao gani. Hana jina.

Ameitwa Farao, ambalo ni cheo wakati huo. Tumewapa wakunga majina, ambao wamebarikiwa na Mungu kwa kile walichofanya ili kuokoa maisha ya watoto hawa. Jambo la pili la kuzingatia ni Teva wetu.

Tumeona wapi jina hilo hapo awali au neno hilo hapo awali? Teva ni nini? Tim? Ndiyo. Nuhu anapojenga safina, ni Teva. Na ni ufundi utakaowahifadhi Nuhu na familia yake kupitia maji mabaya, yenye machafuko, na ya kutisha ya gharika.

Vivyo hivyo, hii hapa Teva tena. Na hili si neno linalotumika sana. Kwa hivyo, unapoliona katika sehemu hizi mbili, kuna mambo yanayofanana ya kuvutia tunayotaka kufikiria.

Maisha ya Musa yanahifadhiwa wakati wa machafuko na hali ya kutisha ya maji ya mafuriko ya Nile. Tena, maji ni maji kwetu. Tunaangalia mito, na ni mizuri.

Maji yalikuwa ya kutisha na ya kutisha hapo zamani. Yalionekana kama sehemu za hofu na machafuko, na machafuko. Mambo ya kuvutia sana yakiendelea hapo.

Pia, angalia hadhi ya juu ambayo wanawake wana nayo katika simulizi hii. Dada yake Musa, Miriamu, mtu muhimu. Binti ya Farao, kama nilivyokwisha sema, pia ni mtu muhimu.

Na, bila shaka, mama yake, ambaye atakuwa muhimu katika kumpa elimu yake mwanzoni. Kwa sababu Musa anamjua yeye ni nani. Anajua yeye ni Mwisraeli.

Sina uhakika hasa ni lini alimleasha. Huenda alikuwa na umri wa miaka minne au mitano. Lakini Musa ana historia ya kutosha kumjua yeye ni nani, na hilo ni muhimu.

Anapata elimu zaidi mahakamani. Umeona tu kwenye picha hizo aina zote za maandishi kwenye nguzo na nguzo na kuta hizi, n.k. Musa analelewa katika mahakama hiyo.

Musa angejua kusoma na kuandika na jinsi ya kushughulikia taratibu za mahakama. Yuko tayari kurudi katika mahakama hiyo, ingawa itakuwa miaka 40 baadaye atakaporudi. Amekuwa na maandalizi mazuri ya kulelewa katika mahakama ya Farao.

Sio tu pande za kiakili bali pia pande za kijamii na kisiasa, na mambo yote ambayo yangukuwa sehemu muhimu ya picha hiyo. Naam, tunajua kwamba lazima aende Midiani. Anamwoa Zipora, binti wa Yethro, anachunga makundi.

Na hiyo ni elimu nzuri sana. Najua labda umesikia haya katika mahubiri hapo awali, lakini lazima isemwe kwamba kuchunga makundi huko Sinai kunamfanyia Musa mambo mawili mazuri. Inamfanya ajue Rasi ya Sinai.

Anajua kama msemo wa nyuma wa mkono wake. Kwa hivyo, anapowaongoza watu kupitia hiyo, anajua vyanzo vya maji viko wapi. Anajua mambo haya.

Lakini pili, pia anajua jinsi ya kushughulika na kondoo bubu, ambayo ni maandalizi mazuri ya kushughulika na watu bubu. Na watu watakuwa waasi na wajinga mara kwa mara. Na Musa anaonyesha uwezo wake wa kuwa kiongozi mzuri sana.

Amekuwa na maandalizi. Jambo la mwisho tunalotaka kufanya ni kuangalia sura ya tatu. Kichaka kinachowaka moto—tumekizungumzia katika shule ya Jumapili.

Lakini kumbuka kile kichaka kinachowaka kitaashiria. Ardhi ambayo Musa amesimama ni ardhi takatifu. Uwepo wa Mungu upo hapo.

Mara nyingi moto hutumika kuwakilisha uwepo wa Mungu na asili ya utakaso na usafishaji wa moto huo. Kichaka kinawaka, lakini hakiteketei. Lakini angalia, si mti wa mshita.

Miti ya mshita ni miti mikubwa ya Sinai. Ni neno dogo hili la Kiebrania ni sneh . Ni sneh , kichaka kidogo.

Mungu amejishusha ili aje mbele ya Musa katika nafasi hiyo maalum. Inavutia sana. Naam, anazungumza na Musa.

Anasema, Mimi ndimi Mungu wa agano. Nitalishika agano. Musa anasema, niseme wewe ni nani wazee wa Israeli watakaoniuliza habari zako? Na, bila shaka, katika hatua hii, tuna ufunuo wa Mungu mwenyewe.

Sura ya tatu, mstari wa 14, ni muhimu sana, na 15. Mungu akamwambia Musa, Mimi ndimi niliye. Hivi ndivyo utakavyowaambia Waisraeli.

Mimi ndiye aliyenituma kwenu, Bwana, Mungu wa baba zenu, Mungu wa Ibrahimu, Mungu wa Isaka, Yakobo amenituma kwenu. Hili ndilo jina langu milele, jina ambalo

ninapaswa kukumbukwa kwalo kizazi hadi kizazi. Kwa maneno mengine, yeye ndiye Mungu wa wakati uliopita, uliopo, na ujao.

Mimi niko, mimi ni nani pia inaweza kutafsiriwa; kwa kweli, labda ni bora itafsiriwe; Nitakuwa nitakayekuwa. Sawa, namaanisha, ni aina ya Kiebrania ya wakati ujao ambayo ina nyakati mbili tu, na hii ni umbo la wakati ujao, chochote kile kinachomaanisha katika muktadha huu. Ni kuwepo milele, kuwepo milele, kuendelea.

Imerudiwa, Mimi ndiye niliye, nikihakikisha hilo. Kwa hivyo, nimesimama hapa juu, ninayeishi milele, Mungu wa agano. Jina Yahweh, ambalo linapatikana kama Yehova katika Biblia yako ya King James, liko katika herufi kubwa ya NIV yako Bwana.

Wakati wowote unapoandika herufi kubwa ya NIV ikiitwa LORD, inatafsiriwa Yahweh. Na hiyo imejengwa kutokana na konsonanti zile zile zinazounda msingi wa kitenzi kuwa. Mimi ni nani nilipo.

Nitakuwa yule nitakayekuwa. Yote haya yamejazwa katika jina hilo la Yahweh. Tutafanya zaidi na hilo tunapoanza kuhusu sura ya sita.

Lakini kwa wakati huu, ni saa kumi na moja usiku , kwa hivyo labda ni bora tusimame. Mtu fulani alinikumbusha Jumatano kuzungumza kwa ufupi kuhusu tukio hili la kuvutia katika sura ya nne kuhusu kurudi Misri. Kwa sababu hatutaki kuacha hilo.

Sawa, uwe na siku njema.